

Гриценко Л. Л.

д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів і підприємництва СумДУ

l.hriytsenko@finance.sumdu.edu.ua

Пігуль Н. Г.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

n.pihul@uabs.sumdu.edu.ua

Бойко А. О.

доцент кафедри економічної кібернетики СумДУ

a.boiko@uabs.sumdu.edu.ua

ПРОТИДІЯ ВИКОРИСТАННЮ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ ДЛЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ КОШТІВ ОТРИМАНИХ НЕЗАКОННИМ ШЛЯХОМ

Анотація. Тези присвячені дослідженню сучасних тенденцій розвитку криптовалют в Україні. В роботі проаналізовані найбільш проблемні аспекти з питань використання криптовалют в обізі. Автори визначили основні заходи, які необхідно вжити для побудови в Україні ефективної системи протидії використанню цифрових валют для легалізації коштів, отриманих незаконним шляхом.

Ключові слова: криптовалюта, легалізація коштів, цифрова валюта.

Розвиток емерджентної економіки в світі призвів до активного використання цифрових валют як суб'єктами господарювання, так і домогосподарствами. Економічні агенти використовують цифрові валюти не тільки для оплати товарів робіт та послуг або джерела інвестування, але й як інструмент легалізації коштів отриманих незаконним шляхом. Масштабність даної проблеми підтверджується тривалим її обговоренням 21-22 липня 2018 р. на саміті глав фінансових відомств країн G20 у Буенос-Айресі та узгодженням позицій щодо кібербезпеки. Слід зазначити, що на даний момент в світі загальна кількість найбільш популярної цифрової валюти біткойн еквівалентна 65 млрд. дол., а сукупна капіталізація інших криптовалют становить приблизно 45,5 млрд. дол. Це з впевненістю дає можливість констатувати факт безмежного потенціалу використання цифрових валют з метою легалізації коштів отриманих незаконним шляхом.

Досліджуючи можливість протидії використанню цифрових валют для легалізації коштів отриманих незаконним шляхом в Україні, необхідно зауважити, що їх доцільно поділити на дві групи: 1) електронні гроші, 2) криптовалюти. Правовий статус та механізм обігу електронних грошей в Україні визначений та регламентується статтею 15 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», а також Положенням «Про електронні гроші в Україні», затвердженого Постановою Правління Національного банку України від 04.11.2010 № 481 [1; 2]. Дані нормативно-правові документи встановлюють, що електронні гроші – це одиниця вартості, яка зберігається на електронному пристрої, приймається як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі. Крім того, обов'язковим є те, що випуск електронних грошей може здійснюватися тільки банком. Проте, навіть такі умови обігу електронних грошей не захищають їх від використання, як засобу легалізації коштів отриманих незаконним шляхом. Зловмисники використовують підставних осіб для переведення електронних грошей в готівку, ускладнюють ланцюг

перерахунку коштів, використовують співробітників банків для приховування власних дій та інше. В свою чергу, криптовалюта в Україні жодним чином не визначена на законодавчому рівні, а НБУ взагалі відмовляється їх розцінювати як засіб платежу та зберігання цінності.

Проте звертаючись до Кримінального кодексу України, а саме статті 209 в якій визначено сутність легалізації кримінальних доходів, справедливо зазначити, що криптовалюту можливо розглядати, як інше майно, а процес майнингу та її обміну, як фінансові операції [3]. Тому, приховування доходу за допомогою криптовалюти, отримання прибутку з якого не сплачується податок, оплата незаконних правочинів є процесом легалізації кримінальних доходів та способом фінансування тероризму.

Особливість криптовалют полягає в тому, що їх пропозиція не контролюється центральним банком, а в їх основі лежить технологія шифрування даних, що дозволяє досягти високої анонімності, децентралізації і захищеності. Хоча по деяким видам криптовалют можна визначити адресу, на який йде даний платіж, проте неможливо встановити особу бенефіціара [4, с. 49].

Проте, не дивлячись на всі властивості криптовалют, спроби їх легалізації на державному рівні вже почались в світі, а саме в Японії, Німеччині, Великобританії, Білорусії, в яких були прийняті відповідні нормативно-правові документи. Отже, ті країни, які будуть зтягувати з цим процесом і будуть епіцентром легалізації кримінальних доходів з всього світу, що в свою чергу, не тільки негативно відобразиться на їх іміджі, але й може призвести до санкцій з боку ФАТФ.

На даний момент в Україні деякі банки надають послуги конвертації криптовалют в готівку, а значна кількість комерційних установ приймає криптовалюти як засіб розрахунку за товари, роботи та послуги.

Перші кроки з урегулювання проблем контролю за обігом криптовалюти в Україні відбулись. Так до державних органів законодавчої влади було подано проект Концепції державного регулювання операції з криптовалютами, в якій визначається правовий статус криптовалют, механізм їх обліку, оподаткування та нагляду.

Проте справедливо зауважити, що побудова дієвого механізму протидії легалізації кримінальних доходів за допомогою криптовалюти можлива тільки в рамках глобального фінансового простору, оскільки інтернаціональну спільноту, яка не має кордонів буде досить складно змусити виконувати національні нормативи.

Таким чином, Україна повинна якомога швидше примати вітчизняне законодавство щодо державного визнання криптовалюти та її регулювання, а також постійно його узгоджувати з провідними закордонними інституціями.

Крім того, справедливо зауважити, що фінансовий світ дуже швидко розвивається і постійно шукає нові форми розрахунку які б були максимально захищені та знеособлені. В таких умовах випереджаючими темпами повинна розвиватись і національна кіберполіція, якій в сучасній Україні відводять значну, але не достатню увагу, через відсутність міжнародних програм обміну та підвищення кваліфікації і значно відстає рівень обладнання та фінансового забезпечення.

Фінансовий світ вже трансформувался, методи легалізації йдуть навіть випереджаючими темпами, а методи протидії використанню цифрових валют для легалізації коштів, отриманих незаконним шляхом на національному рівні значно

відстають. Виходячи з того, що рівень тінізації національної економіки України, за різними оцінками, знаходиться в проміжку від 35 % до 50%, то нехтування своєчасним розробленням механізмів ефективною системи регулювання та нагляду за цифровими валютами можуть значно збільшити дані граничні значення.

Таким чином, справедливо зауважити, що з метою побудови в Україні дієвої системи протидії використанню цифрових валют для легалізації коштів, отриманих незаконним шляхом необхідно: створити базове законодавство, яке б встановлювало правовий статус криптовалют, чітко визначало механізм їх оподаткування при обміні, оплаті товарів, робіт та послуг, а також майнингу; встановити державний орган контролю за обігом криптовалют та механізми його взаємодії з іншими державними органами контролю; визначити канали взаємодії національних та міжнародних організацій з контролю за криптовалютою; підвищувати фінансову грамотність населення держави з метою зменшення чисельності випадків щодо їх залучення до незаконних операцій з використанням криптовалют.

Роботу виконано в рамках науково-дослідної теми «Удосконалення національної системи протидії легалізації коштів, отриманих незаконним шляхом в контексті підвищення фінансово-економічної безпеки держави» (державний реєстраційний номер 0117U002251).

Список використаних джерел

1. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні. Закону України від 5.04.2001 р. № 2346-III. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2346-14/page2>.
2. Положення про електронні гроші в Україні. Постанова Правління Національного банку України від 04.11.2010 № 481 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України з питань регулювання випуску та обігу електронних грошей». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10>.
3. Кримінальний кодекс України 5.04.2001 р. № 2341-III. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
4. Гусева І. І. Тенденції розвитку криптовалют на ринку України / І. І. Гусева, Т. О. Петрова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. – 2017. – Вип. 24(1). – С. 48-50.

Hriytsenko L.L., Pihul N. G., Boiko A. O.

COUNTERACTION TO THE USE OF DIGITAL CURRENCIES TO LEGALIZE ILLEGALLY OBTAINED FUNDS

These abstracts are devoted to the research of modern trends of developing of cryptocurrencies in Ukraine. The article analyzes the most problematic aspects of the use of cryptography in a turn-round. The authors defined the main measures that have to be held to build an effective system of counteracting the use of digital currencies in Ukraine to legalize the illegally obtained funds.

Key words: cryptocurrency, legalization of funds, digital currency.